

**„Elmúlnak a bánat napjai egyszer,
Mint téli napok, úgy jönnek és mennek.
A fájdalmak sokáig nem időznek,
Mint bolti vevők, úgy jönnek és mennek.”**

De ez a könyv nem azért csodálatos, mert leírja az örményüldözést. Nem is ezért nevezem a regényt igazi holokauszt-regénynek. Ez a regény népek tragédiáit, a világ tragédiáját, holokausztját írja le. Nem teszi a törököket kollektív bűnösökké, sőt bemutatja a török tragédiát is, amely nem egyedüli. Hogy a nemzet erkölcsét, mentalitását milyen súlyosan sebezte meg a modern kor.

A regény világbarát, megtanítja az „ellenséget” nemcsak becsülni, de szeretni is. Leszögezi, megvilágítja az olvasó számára: minden nemzeti követelőzés csak gyűlöletet szít, míg vissza nem tudunk fordulni a világháborúk előtti időkhöz, és a régi alapokra új jövőt el nem kezdünk építeni. Gyakran említi a világháború egyetlen bűnösét, a kor betegségét: azt a bizonyos személytelen szervezett nemzetállamot. Nemzetek nem tehetők felelőssé az akkor történelemért, viszont az államok felelőssé tehetők mai napig is az egyes nemzetek elnyomásáért, mások felbujtásáért, területek nemzetiségi arányának megváltoztatásáért. Az államoknak, kormányoknak az országért, a benne élő nemzetiségekért kell felelniük. A nemzetállamra való törekvés, maga a nemzetállam már önmagában kihívás - amennyiben az elterjedt német nemzetfogalmat követjük, ellentétben Széchenyivel, aki a francia nemzetfogalmat tartotta helyesnek. A regényt az sem tudja letenni, aki nem érez nemzete iránt kötődést és „unja a politikát”, hiszen az elszigeteltségről, ki-közösítésről, emberi érzésekről, gondolatokról, szerelemről is olvashatunk benne.

Zsigmond László
(Megjelent az Erdélyi Napló 2005. szeptember 6-i számában)

* * *

Rendkívül nagy érdeklődés mellett vetítették le október 20-án a Fővárosi Örmény Klub programjaként **Franz Werfel: A Musza Dagh negyven napja** című regénye alapján készült **Ararát című filmet**.

A néző - időutazást téve - egy a filmben szereplő film forgató csoport jóvoltából bepillantást nyerhet az 1915-ben történt örmény genocídium rémtetteiről. Ártatlan örmény emberek vére hull, egészséges, fiatal nőket égetnek meg, férjeik szeme láttára erőszakolják meg őket. Miközben a forgatócsoport a múltat kutatja, egy ifjú örmény gyökereire talál...

* * *

Kozma István - Sasvári László

Örmények Erdélyben az 1850-es népszámlálás tükrében

1. rész

Az 1848-49. évi szabadságharc leverése és a Monarchia politikai és közigazgatási átszervezése után Bécs a birodalom valamennyi koronatarományában elrendelte a népszámlálást, amely elsődlegesen - bár nem kizárólag - katonai (hadkiegészítési stb.) célokat szolgált. A történelmi Magyarország esetében Erdélyben, illetve Erdélyen innen, külön-külön szervezték meg s bonyolították le az adatfelvételt, tekintettel arra, hogy 1849 és 1867 között (ismét) elkülönítették egymástól ezeket a területeket. A munkát a katonai és a polgári hatóságok minden településen közösen végezték.

Az 1850-es népszámlálás községenként részletezett nemzetiségi, vallási és nemek szerinti adatai a jogi népességet tüntetik fel. (A jogi népességen azokat kell értenünk, akik illetőségük szerint az adott településhez tartoztak, de esetleg nem is tartózkodtak ott, pl. egy szamosújvári polgár, aki esetleg Békés megyében volt pusztabérlő, Szamosújváron fizetett adót, de Békés megyében tartózkodott.) Később közzétették a települések tényleges lakóinak számát is. Az adatokban és összesítésükben vannak számszaki hibák, de azért egy általános, hozzávetőleges képet kapunk!

Az örmény katolikusok adatait nem különítették el a római katolikusokétól, míg a görög katolikusokét igen. Így nem tudjuk, mennyien voltak az örmény katolikusok, csak azt, hogy mennyien vallották magukat örmény nemzetiségűnek.

Erdélyben 1850-ben katonai közigazgatás volt öt nagy katonai kerülettel. Ezek alkörzetekre oszlottak, s volt még az I. és a II. román ezred területe. Csak az utóbbinál voltak örmények.

Katonai kerület örmények s az általuk lakott települések száma

gyulafehérvári	398	30
kolozsvári	3892	61
nagyszebeni	914	26
rettegi (a kolozsváritól keletre)	685	59
székelyudvarhelyi	2278	49
II. román ezred (Óradna)	22	4

	7689	229

A megyerendszert 1867 után vezették be!

Folytatjuk

* * *

Dr. Sasvári László

„Örmény” görögkatolikusok

A mai magyar görögkatolikusok ősei több nemzethez tartoztak. Kutatásaim és vizsgálódásaim során több ízben találtam adatokat örmény ősökre is, akiknek leszármazottai már görögkatolikusok voltak.

Hajdúdorogon sok a **Görög** családnevű. Közülük származott néhai *Görög Sándor* egykori bankigazgató, aki elmondta nekem: mikor Marosvásárhelyen járt, az ottani Görög családnevű örmények úgy fogadták, mint rokont. (Ám ennek fokáról nincs adatom!)

Ha tanulmányozzuk egy-egy család történetét, találunk adatokat, ahol az egyik házastárs görögkatolikus, a másik örmény-gyökerű. A makói görög katolikus temetőben közvetlenül a XIX. sz. közepén épült kápolna homlokzatánál áll egy sírkő: *baraczházi Capdebo Jozefa* (1814-1882). Ott szerepel a férje neve is: *nemes Fejérváry Mihály* (1795-1872). A feleség egyértelműen örmény, a férj családneve pedig igen elterjedt Hajdúdorogon.

Gudenus János az örmény nemesi családokról írt könyvében említi a *Terdik* családot. A máriapócsi iskola tanulóinak névsorában szerepel 1803-ban a 16 éves *Terdik János* és a 11 éves *Terdik Teodor*, Nyíradonyból. (Nemzetiségük szerint románok, persze ezen nem kell csodálkoznunk, mert a nyíradonyi görög katolikusok többsége akkor még román nemzetiségű volt!) Gudenus szerint (könyve 439. oldalán) a család eredeti örmény neve: *Streuni, Struni, Tornik*. Ez a névalak nem szerepel Szongott Kristóf genealógiai művében, így jelentését sem ismerjük magyarul. Nemesi előnevük: *nagysomkuti*. (Ez a falu Szatmárnémeti közelében található.) Nemességüket még 1668-ban kapták I. Apafi Mihálytól. Gudenus nyíraczádi adatot közöl *Terdik Jánosról* (1882-1839), akit görögkatolikus szertartás szerint temettek el. Említ még máshol lakókat is: Debrecen, Brád (Hunyad megye). A hajdúdorogi egyházmegyében három Terdik nevű lelkész is tevékenykedik.

Az adatok számát még szaporíthatnánk, ennyit ízelítőül!

* * *

Bálintné Kovács Júlia

Pillanatképek néhai és mai Aranyosszéken otthonra lelt örmény és örménymagyar családokról

4. rész

Keszy-Harmath Erzsébet (Torda, 1916. augusztus 10.): kertészeti szakíró. Középiskoláit a kolozsvári Marianumban végezte, a budapesti Kertészeti Tanintézetben, illetve a Mezőgazdasági Egyetemen kertész-mérnöki oklevelet szerzett. Szaktanárként működött a soproni Mezőgazdasági Leányiskolában, majd a csiksomlyói és székelyudvarhelyi tanítóképzőben, tanársegédként a kolozsvári Kertészeti és Szőlészeti Kísérleti Állomáson és több mezőgazdasági termelőszövetkezetben.

Első írása a budapesti *Herba* című folyóiratban jelent meg. Önálló kötetei: „Hogyan tartósítsuk a gyümölcsöket és zöldségféléket? Az almástermésűek és csonthéjasok termesztése *Veress Istvánnal, Palocsay Rudolfal és Antal Dániellel.*” Itt jegyzem meg, hogy Veress István és Antal Dániel is örménymagyarok! A Lexikon a szerzőnek 8 kötetét sorolja fel.